

DSpace da Universidade de Santiago de Compostela

<http://dspace.usc.es/>

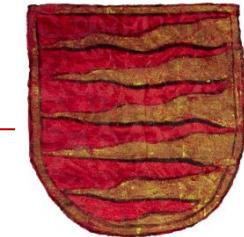
Instituto da Lingua Galega

Rosario Álvarez / Ernesto González Seoane (2014): “Gondomar. Corpus dixital de textos galegos da Idade Moderna”. 3 *Internationales Kolloquium zu historischen Corpora der Iberoromanischen Sprachen*. Zürich, 23-25 xuño 2014.

You are free to copy, distribute and transmit the work under the following conditions:

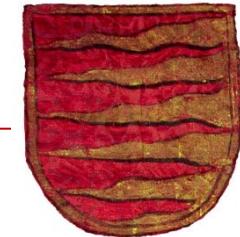
- **Attribution** — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Non commercial** — You may not use this work for commercial purposes.

Gondomar. Corpus dixital de textos galegos da Idade Moderna

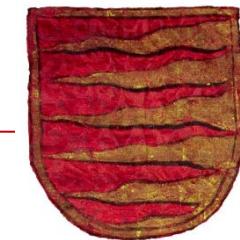
Rosario Álvarez
Ernesto González Seoane

rosario.alvarez@usc.es
ernestoxose.gonzalez@usc.es

1. Presentación

- Corpus dixital de textos e centro de recursos derivados
 - Escrita en galego
 - Séculos XVI, XVII e XVIII
- O nome: *Gondomar. Repositorio dixital de textos do galego medio*
- O marco temporal
- Xustificación do proxecto
 - Importancia das mostras no seu contexto histórico
 - Conveniencia da colección e dispoñibilización

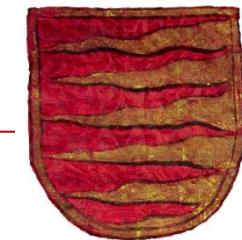
2. Obxectivos (I)

➤ **Inventario**

- Catálogo completo de textos escritos en lingua galega (*lato sensu*)
 - ✓ Datos bibliográficos completos
 - ✓ Revisión de autoría, datación, etc.
 - ✓ Noticia de distintas ediciones, reproduccións facsimilares, etc.
 - ✓ Localización de orixinais, con referencias arquivísticas e bibliográficas.
- Sistematización de datos para a historia dos textos desde o punto de vista documental e diplomático
- Anotacións sobre as características e fiabilidade dos textos
 - ✓ manuscritos autógrafos ou copias; edición contemporánea...
 - ✓ falsificacións, imitacións paródicas, traducións deficientes...

➤ **Repositorio de textos**

- Establecemento dun corpus textual fiable
- Acceso público ao textos
 - ✓ Edicións realizadas con criterios filolóxicos homoxéneos
 - ✓ Difusión dos orixinais por medio de facsímiles

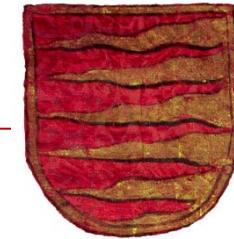
2. Obxectivos (II)

➤ Desenvolvemento de aplicacións informáticas

- Aliñamento entre edicións
 - ✓ Módulo de edición
 - ✓ Módulo de consulta
- Anotación de textos
 - ✓ Aparato crítico
 - ✓ Notas explicativas ou complementarias
- Explotación do corpus
 - ✓ Concordancias, lematización e glosario
 - ✓ Etiquetación: banco de datos lingüísticos
 - ✓ Vínculos entre texto e glosario

➤ Estudos particulares e de conxunto

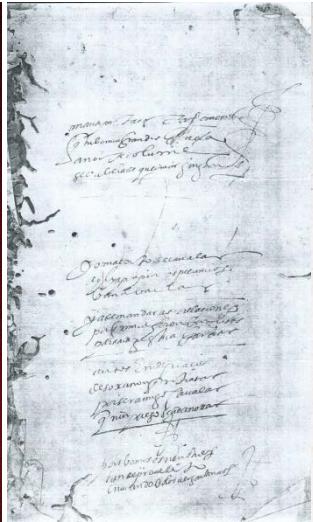
- De corte histórico e diplomático
- De tipo lingüístico

3. Corpus textual (I)

➤ Textos escritos en galego no período

- Na primeira fase, selección dos que cumpren a condición lingüística básica
- Sen limitación por outros trazos caracterizadores:
 - ✓ Manuscritos / impresos
 - ✓ Autógrafos / apógrafos
 - ✓ Orixinais / copias ou trasladados
 - ✓ Literarios / non literarios
 - ✓ Difundidos / privados
 - ✓ Completos / fragmentarios

DISCURSO TERCERO

SONETO CON FALDA
de Juan Gómez Tonel.

Turbas corran as Agoas, poña luto
o Ayre denso, en merancora tanta
queyume o Fogao Terra, que sin pranta
negue a o fortuno ano seu trebuto,

Mentras a Porcia do Philippo Bruto
en os hombros da fama facro fanta
se yrgue á o Ceo, que su groria canta
collendo en fror, ojá maduro fruto.

Perdeu marrando tan dito a vida
a Humida preçô, a Piadade temprô,
(que derrubou ó Morte tua Gadanía)

O Mundo Reyna, o Rey sua Margarida,
a Fe colius, a Virtud en exemplo
a pedra (cujo en gale foy) Espanha.
Chore nosa Montaña
do gando, leyte, e nouidadespida,
semellando as Abellas no en exemplo.
Que si sua Margarida,
Reyna, prego, Colius, Pedra, Temprô
perden Rey, Mundo, Fe, Virtud, Espanha
tu que tal perda viche
ó magoada Galizia que perdiche?

Certamen Olympico.
DEL Dr. DON IOAN DEL RIO Y OTERO.

ROMANCE GALLEGOS.

JÁ que nos pujo ó Certamen
A porfia, ou ó Probrema
Na nôla lingua e quecida
Nomais, que por fer galega;

Leido agora baixa nomas,
Porque lle coupeste á ela
No Ceu daquel gran Escudo
Tansique ó ter Estrela.

Ditei ó meu parecer,
Darei á miaña sentenza,
Porque me fai Leterado
O que me fio Poeta.

A effa cabeça do mundo ...
Moito debeu Iulio Cesar

Bos pais, e grandes amigos,
Moito amor, moita riqueza.

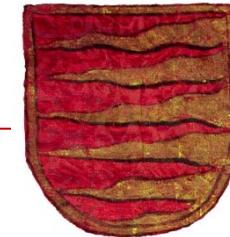
E Roma, que lle debeu

O grande Iulio e ó fucela
De Cidade libre e fraca,
E de finora, fojeita.

Os seus nobres moradores,
Fijoos gemit demandeira,
Que ecollian mortos fuas
Por non ver mortes alleas;

No chan qu'en Morrazo,
Chaman os Galégos,
Chan de Paxalita,
Que cheea ast o Ceo.
Qui está no Camino,
que var do Lameiro,
Lendei Ponteseda
à Vila do Leiru.
O humba leitoria
Camino díxito,
fai conta que soues:
o Rio, o Sudeste,
Se suel en Vilanzo
por Toda o Vieso,
qui muita fada,
nunca muys camento.
Qui se chua
de Chua, que diximo...
é mais e bem encho
do seu texte.
Ali corren leires,
é cearen célos,
os homes mas felizes,
Sempre van bensellos.
Zali danzel chan
tan alto en Estremo

Daldo

3. Corpus textual (II)

➤ Exceptúase, nesta fase inicial, por diversas razóns

- A prosa documental, primeiras décadas do século XVI.
- Os textos lexicográficos (Olea, Sarmiento, Sobreira...)
- Coleccións de refráns (Hernán Núñez, Iacobi Howell)
- Os vilancicos "en galego".
- Os vilancicos "de galegos".
- Os parlamentos paródicos integrados en obras teatrais españolas e portuguesas.

Fol. 1
REFRANES HECHOS
 POR HERNANDO NVNEZ PIN-
 CIANO, MAESTRO QUE FVE EMI-
 nentísimo en la insignie vniuersidad de Salamá-
 ca, y cathedratico de Rhetorica y Griego
 en ella, puestos por la orden del ab. c.

A
A As vezes ruyn gadela
 roy boa correa.
 El Gallego. A las veces
 ruyn perilla roé buena
 cuerda.
 A acha tira pra racha.
 El Gallego. La astilla parese a la
 racha.
 A adé, moller, ea cabra, hem a
 coufa fícmo magra.
 El Portugues. El aude, y la muger,
 A bella comedora nedras na ce

VILLANCICO III.

Ora anday , Galeguilloz,
 Ora anday , anday ,
 Ora anday de bullas .
 Deblas , é que das .
 Quem , é que das ledas .
 Li Luis et al quedas .
 Yo Solen Beken .
 Nodra Sirion , & quantos res .
 A ver y adorar .
 Dom , que das .
 Que e , Nun gradións ,
 E etá paranda .
 Do Rey Celestíal .
 A nos simbó , & quanto Zagal .
 A o pe de pomo .
 Añ belinc , é fala .
 Ay Bertolo toca la gayta .
 Qui , bárba Domínioz de jana .
 Tropic , que das .
 E Dousas , ande as folcas .
 Ben pode quitarla as folcas ,
 Pote que ofos te afi rectifas .
 Se la gayta for mila ,
 Mais spéfia replicara .
 Ay Bertolo toca la gayta , &c.

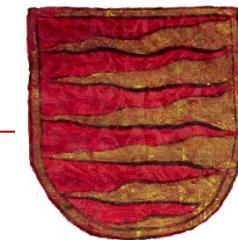
Salamanca 1555

Domingo , Dom , que das .
 Qui , bárba no la chaza ,
 Den , etchfa del dia maio ,
 Pois tan a mano le vejo ,
 Que cito no Portales ,
 Quando me tanta a pena ,
 Ay Bertolo toca la gayta , &c .
 O que tal mas fona o dia .
 Da gaya caraza , honora ,
 En la quem toyata forza ,
 Quijante tina o dia ,
 Roparaz , & canticos ,
 E tamben deforça .
 Ay Bertolo toca la gayta , &c .
 Buyllo tem po lo Sotillo ,
 Que das , que das , & canto ,
 E parece que ha picado ,
 Pois le agrada lo fondo ,
 E tambo por feu camiso .
 Saber bien fazer manjares ,
 A la gorda , & a la grasa , &c .
 Otra bolha por la bela .
 Paridella do Portal ,
 Que o Carr polo de Mial ,
 Hasta la mar de Doncela ,
 Muyto mal feminol el dia ,
 Que la Ederra da mafia ,
 Ay Bertolo , &c .
 Ten , que das , Zagal .
 Otra bolha dia no foco ,
 Po lo bello que es Nemo ,
 A loda que non natural ,
 Qui e un home muy cabal ,
 E de many felosol casas ,
 Ay Bertolo toca la gayta , &c .

Madrid 1640c

Sabe Merlin junto a Polidoro vestido de galego , e diz para Polidoro .
Merl. Com este anel te podes encobrir , vaite .
Merl. Eu som nacido de Monson , e lá
me bem huma Abó das partes de Lugo ,
num ay num falo eu , que num he para
falare : em canto cabidal num hey ber-
gonha de nenhum ; porque mei Pay me
deixou humas coirelas de binhas , e
mais catro bicos muito bons com que
passaba muito bem remediado : mas fa-
micas doi ao demo huns amoricos , que
tuve com huma cachopa , que se cha-
maba Madanela , porque por amor della
me sahi , e para mor della me derreára
o palayo , e antances .
Rey. Basta , basta , que já naô ha soffri-
mento para ouvirte . Ay de mim ! gran-

Lisboa 1761

4. Realización

➤ Instituto da Lingua Galega. Universidade de Santiago

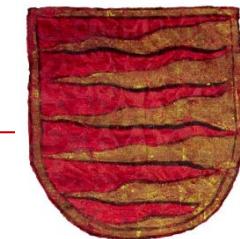
- Dirección: Ernesto González Seoane (ILG) / Rosario Álvarez Blanco (ILG)
- Deseño de aplicacíons informáticas: César Osorio Peláez (ILG)
- Membros do equipo, colaboradores ou asesores:

LINGÜÍSTICA E FILOLOXÍA

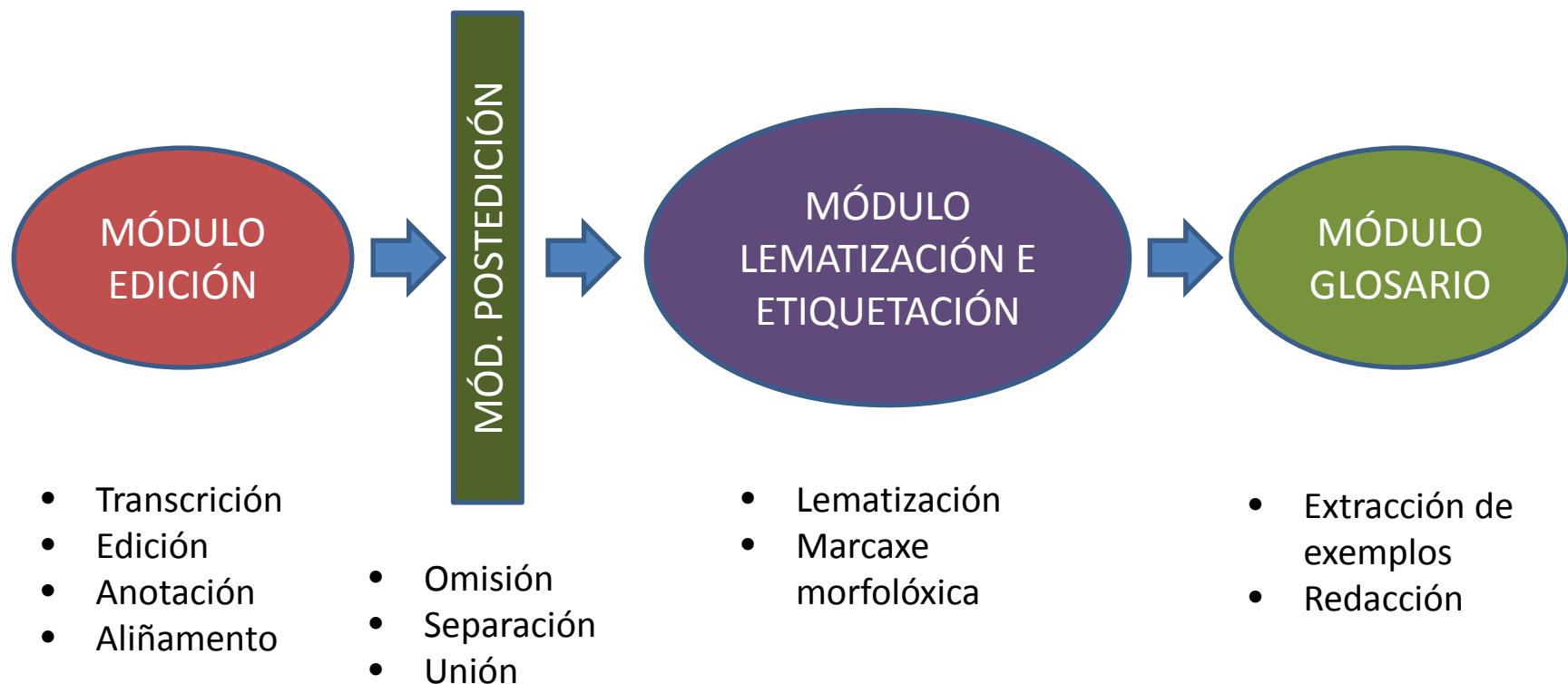
Xosé Antonio Fernández Salgado. Univ. de Vigo
Michael J. Ferreira. Georgetown University
Rita Marquillas. Univ. de Lisboa
Gonzalo Navaza Blanco. Univ. de Vigo
Xosé Xove Ferreiro. Instituto da Lingua Galega

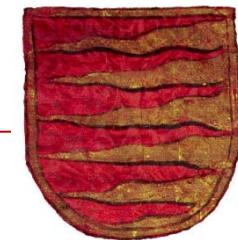
HISTORIA MODERNA, DOCUMENTACIÓN E DIPLOMÁTICA

Domingo L. González Lopo. Univ. de Santiago de Compostela
José Luis Rodríguez Gómez. Real Biblioteca
Pegerto Saavedra Fernández. Univ. de Santiago de Compostela
Concepción Varela Orol. Univ. da Coruña
Florentina Xoubanova Montero. Instituto da Lingua Galega

5. Esquema de procesamiento

5. Módulo de edición (I) (Zona editor)

The screenshot shows the GONDOMAR editor interface. On the left, there are three callout boxes with arrows pointing to specific features:

- Engadir liñas**: Points to the 'Lupa' (magnifying glass) icon in the toolbar above the text area.
- Lupa**: Points to the magnifying glass icon in the toolbar.
- Tipo de ed.**: Points to the 'Format' tab in the toolbar, which includes buttons for conservadora and interpretativa modes.

The main workspace displays a text document with several annotations:

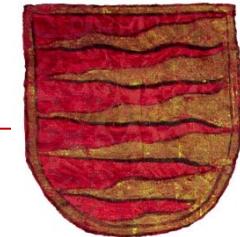
DISCURSO TERCERO
SONETO CON FALDA
 de luan Gomez Tonel.

Turbas corran as Agoas, poña luto
O Ayre denso, en merancoría tanta
que ympe o Fogo a Terfa, que fin pranta
que gue o fortuno ano feu trebuto,

Mientras a Porciá do Philippo Bruto
 en os hombros da fama facrofanta
 se yrgue á o Ceo, que sua gloria canta
 collendo en fror, ojá maduro fruto.

Perdeu marrando tan ditoa vida

The text is annotated with various colors (yellow, orange, red) and underlines. A large blue selection box highlights the first two lines of the second stanza. A floating toolbar is visible over the text, showing options for **Format** (Bold, Italic, Underline, etc.) and **Insert**.

5. Módulo de edición (II) (Zona lector)

The screenshot shows a digital edition interface for a medieval manuscript. On the left, a photograph of the manuscript page is shown with yellow highlights and marginalia. To the right, the transcription of the text is presented in a grid format. The first column contains the original text, and the second column contains a modernized version. A callout box points to a specific annotation: "Ou meu Crego? Sei q' qués," with the note "Emenda <seica>? [o <c> riscado e o <a> emendado en <q>?]".

Lupa (Magnifying glass icon) points to the manuscript image.

Tipo de ed. (Type of ed.) points to the "interpretativa" button in the toolbar.

Notas (Notes icon) points to the annotation callout.

INSTITUTO DA LINGUA GALEGA
PROXECTO GONDOMAR

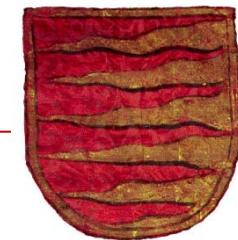
Edición | Postedición | Lematización | Glosario | ernesto | Galego | English

Início | Presentación | Equipo | Catalogo | Textos | Buscas no corpus | Glosario | Axuda | Contacto

Obra: María Francisca de Isla | conservadora | interpretativa

Romanze escrito p^r mi f^ra Dr Maria
Fran^ca. de Isla y Losada al
Sr Abad de Fruíme

Ou meu Crego? Sei q' qués,
que eu vote alengua á
Catao ben, e despois morre
che pese, ó que agora fás.
Se contra toda concencia
pensache de min tán mál,
e estou quixosa, ¿por que

6. Módulo de postedición

Omitir palabras

Unir e dividir palabras

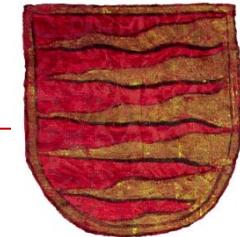
Postedición María Francisca de Isla

Romance escrito por mi señora Doña Maria
Francisca de Isla y Losada al
Señor Abad de Fruíme
¡Ou, meu crego! ¿Sei que qués
que eu bote a lengua a pasear?
Catao ben, e despois non
che pese o que agora fas.
Se, contra toda concencia
pensache de min tan mal
e estou quixosa, por que
non me has ti de aloumiñar?
Seique é por que aló non volva
a ver vos de balandrán?
Ala de buñuel d'a terraña

Lína: 13
Palabra: **vervos**
 Omitir

Dividir Caracteres: 3

Xuntar palabras

7. Módulo de lematización

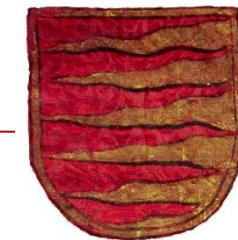
Screenshot of the 'Lematización' (Lemmatization) module interface from the PROXECTO GONDOMAR website.

The interface includes a top navigation bar with links to Archivo, Editar, Ver, Historial, Marcadores, Herramientas, Ayuda, and a user profile. Below this is a secondary navigation bar with links to Edición, Postedición, Lemmatización, Glosario, and a dropdown menu for the user 'ernesto'.

The main content area features a search bar with the placeholder 'Lematización' and a dropdown menu showing 'María Francisca de Isla'. Below the search bar is a table displaying lemmatization results:

id	Contexto esq.	Palabra	Contexto der.	Lema	Categoría	Morf.	Liña
16	estar a meu cabo laiándome do meu mal , que	abofellas	farto teño , grasias a Deus , que mo dá	abofellas	interxección	Morf...	39
17	estágamo se me vai , e corta feira coideiche que	acababa	de finar . Anque a prea non é grande ,	acabar	verbo	Morf...	64
18	de tal . Sosmentes en Deus do Ceo agarimo podo	achar	, pois , cuitadña de min , j xa non	achar	verbo	Morf...	50
19	fas ben , mais escomasi , outra com' ela n'	achás	. Deixa me estar a meu cabo laiándome do meu	achar	verbo	Morf...	36
20	, que de día nin de noite eu nunca pudo	acougar	. Teñío moitos calafíos , a quentura vén detrás ,	acougar	verbo	Morf...	44
21	del gorenta ; con eso as fremas sairán Virés	acó	, meu Dieguinho , cando ó tempo millorar norma	acó	adverbio	Morf...	89

The bottom of the interface shows a standard Windows taskbar with icons for Inicio, Capturas de pantalla, Presentación Gondomar, GONDOMAR - Mozilla..., and Adobe Acrobat 9.5. The system tray shows the date and time as 10:02.

8. Glosario

falta *f.*

1 Feito de faltar ou non estar algo ou alguén nun determinado lugar.

1807Esterq2: "Carbia.- [...] de aqui a alguns días compre que vos deixés ver. // Abelleira.- Non farei **falta**, home, non" (648).

1836Cacheiras: "dandonos con esto aconocer ó noso Redentor, q[u]e non se ofendia tanto dô pecado coma dá **falta** do arrepentimento" (328).

1836Cacheiras: "Mulleres vén sabés q[u]e sobran p[o]r todolos currunchos, e q[u]e non se ven sinon prostitutas p[o]r **falta** dé homes q[u]e se casen" (496).

2 Necesidade ou carencia dalgunha cousa.

1812ABF1: "Ai tontiño, porque iñoras o qu' he mantér casa e vida, que por ben que estea sortida, hai **faltas** a todas horas" (302).

3 Acción legal ou moralmente incorrecta.

1836Cacheiras: "ó demo como non lles quer ben, tentaos á todos instantes, é calquera **falta** q[u]e cometa un, anq[u]e sea pequena, avultâa canto pode" (275).

LOCS. E FRAS.

1 **Facer falta.** Cumprir, ser necesario.

1837Chaínsa: "nin-che tiñamos as campanas de S. Francisco, que abofé fasían boa **falta** nestas noytes de inverno, para saber á hora en que un vive" (20).

2 **Sen falta loc. adv.** Con certeza, con seguridad.

1833Compadres: "-Logo hastra domi[n]go, que nos juntaremos no adro de santo Domingo, y... // -Baya adios, hastra o dito sin **falta**" (73).

FORMAS

falta 1807Esterq2, 1820MPA, 1820Quintana1, 1833Compadres, 1836Cacheiras (8), 1837Chaínsa, 1846Cristobo, sdFP2.

faltas 1812ABF1, 1836Cacheiras.

Cfr. **falla**.